

átégett, kerek foltokat, feltehetően egykori tűzhelyek nyomait figyeltük meg.

A leletanyag nagy részét gyorskorongolt, szürke hombár-, tál- és korsótöredékek, ill. lassú korongon készült, szemcsés soványítású, fedőhornyos fazéktöredékek alkotják. Ez utóbbiakon általános a bekarcolt vonalköteg és a ferde irányú, beszurkált díszítés. Kevés római importedény-töredék (pl. vörösre festett tál) is előkerült. A használati tárgyak között őrlő- és fenőkövek, orsógombok és edények aljából vagy oldalából kialakított orsókarikák vannak. Az egyik gödörből római üveg pohár apró oldaltöredéke és egy hatszög alapú, lecsapott sarkú, hasáb alakú üveggyöngy került felszínre.

Az állatcsontok között magas számban voltak jelen a sertés-, kutya-, szarvasmarha- és birkacsontok. Az egyik É-D irányú, ovális alakú gödör É-i felében két emberi koponyát bontottunk ki. Az egyik, idősebb nőhöz tartozott koponya alsó állkapcsa hiányzott. A másik női koponya széttörve, több darabban, a gödör különböző rétegeiből került elő. Az objektumból bronzlemezből hajlított henger, ill. korrodálódott vastárgyak töredékei is felszínre kerültek. A településrészlet a leletanyag alapján a késő szarmata időszakra keltezhető.

A leletek a KÖSZ szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozásukat követően a kecskeméti Katona József Múzeumba kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Bottyán Katinka, Császi Dávid, Molnár Zsolt technikusok.

GULYÁS GYÖNGYI

105. Bugac, Felső-Monostor (KÖH 69227)

(Bács-Kiskun megye) Sza, Á

A lelőhely Bugac belterületétől K-re, a Bugac-Kiskun-félegyháza műúttól É-ra, a Szentkút-éri-csatorna jobb partján, több ÉNy-DK irányú homokdombon található. A Horvát Tranzit gázszállító vezeték nyomvonalán, a terepbejárás során azonosított, HT-6 jelű lelőhely középső részén, 1532 m²-en a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai 2009. november 9–24. között, két ütemben végeztek megelőző feltárást.

A nyomvonalon a nyesés alkalmával 90 objektum foltja rajzolódott ki. A feltárt 110 stratigráfiai egység közül 48 gödör, 33 árok, 10 oszlophely, 8 ház, 4 kemence, 5 sír és 2 cserépréteg volt, melyek közül 43 szarmata korinak, 29 Árpád-korinak bizonyult, míg 38 korhatározó leletanyag hiányában ismeretlen korú.

A szarmata és az Árpád-kori telepobjektumok a nyomvonal egész területén egyenletes sűrűségben oszlottak el. Több esetben is megfigyeltük, hogy az Árpád-kori objektumok a korábbi szarmata településjelenségeket metszették. A két telep területét a nyomvonalba eső részen nem lehetett egymástól elkülöníteni. A lelőhely É-i és D-i szélét Ny-K, ÉNy-DK vagy É-D irányú, egyenesen szűkülő falú, ívelt aljú kerítő- vagy vízelvezető árkok határolták.

A szarmata gödrök kerek vagy ovális alakúak, faluk egyenesen szűkülő, egyenesen vagy ívelten bővülő, aljuk egyenes vagy ívelt. A mélyebb, méhkas alakú gödrök általában hamus, kormos, paticsos, a sekélyebb objektumok barna, homokos betöltésűek voltak. A két félig földbe mélyített, egyenesen szűkülő falú, négyszögletes ház közül csak az egyik esett teljes kiterjedésében a feltárási területre. A körülbelül 10 m² alapterületű épület közepén nagyméretű, kerek oszlophelyet bontottunk ki. Az egyetlen szarmata kori szabadtéri kemencét egy mélyebb, már feltöltődött kerítőárok É-i szakaszára építették rá. A kemence felmenő fala a humusz sekély volta miatt nem maradt meg, 110 cm átmérőjű sütőfelülete a szájnyílás felé erősen elkeskenyedő, oldalain peremszerűen megemelkedő volt.

A szarmata kori leletanyag egy részét korongolt, szürke hombár-, duzzadt peremű és egyéb típusú tál-töredékek, további hányadát kézzel formált fedő- és fazéktöredékek alkotják. A használati tárgyak között csak őrlőkövek említhetők meg. A település a leletek alapján a Kr. u. 2–3. századra keltezhető.

A szarmata kori temetőrészlet a lelőhely É-i részén húzódó homokdombon, 30 m hosszúságú szakaszon került elő. A feltárt 5 DK-ÉNy irányú, lekerekített sarkú, téglalap alakú gödörrel rendelkező sír közül négyet korabeli bolygatás ért, az ötödik a gépi munka során sérült meg. Az SNR 78 sírban rossz megtartású, a felszedés alkalmával szétporladt borostyángyöngyök, az SNR 81 sírban egy vas övcsat töredéke feküdt, míg az SNR 82, részlegesen bolygatott sírban melléklet nem került felszínre. Az SNR 79 és az SNR 80 temetkezésekben a bontás során koporsófoltokat figyeltünk meg, ill. az SNR 79 sírban nyugvó leány jobb felkarja alatt halotti lepel(?) maradványait dokumentáltuk. Ez utóbbi temetkezésben karneol- és mészkőgyöngyből álló nyakéket, a bal kulcsonton bronzfibulát, a jobb alkar alatt vastűtöredékeket, a jobb combcsont mellett orsógombot találtunk, ill. a bokák körül nadrágaljat díszítő gyöngyös hímzést bontottunk ki. Az SNR 80 sírban a bolygatott csontok közül bronzérme és vaskés töredékei kerültek elő. Mindkét temetkezésbe a lábvégekhez, a koporsón belül egy-egy edényt helyeztek. A temetőrészletet a leletanyag alapján a 2–4. századra datáljuk.

Az Árpád-kori település objektumainak nagy részét kitevő gödrök kerek vagy ovális alakúak, faluk egyenesen szűkülő, aljuk egyenes vagy homorú. A félig földbe mélyített épületek közül háromból kerültek elő Árpád-kori leletek, további háromban korhatározó leletanyag nem volt; közülük egy esett teljes kiterjedésében a szelvénybe. A 4,4 m² alapterületű építmény K-i részén egy kerek oszlophelyet találtunk. A szabadtéri kemencéket minden esetben a már némileg feltöltődött árkokra építették és az árkokban alakították ki a hamusgödröket is. Egy esetben figyeltük meg, hogy a szabálytalan szív alakú munkagödör ÉNy-i és É-i széléhez egy-egy kemencét építettek. Mindkét kemence sütőfelülete alá edénytöredékeket, ill. az SNR 64 kemence esetében állatcsontokat

is helyeztek. Az SNR 104 kemence szájnnyílásához kétoldalt termésköveket raktak.

Az Árpád-kori leletanyag kisebb hányadát korongolt fazék- és bográcstörödékek, nagyobb részét állatcsontok alkotják. Az SNR 6 nagyméretű gödörben több teljes állatvázat (kutya, sertés, birka, szárnyas) találtunk.

A leletek a KÖSZ szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozásukat követően a kecskeméti Katona József Múzeumba kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Botyán Katinka, Császi Dávid, Molnár Zsolt technikusok.

GULYÁS GYÖNGYI

106. Bugac, Felsőmonostor II. (KÖH 72677)

(Bács-Kiskun megye) Sza

A Horvát Tranzit gázszállító vezeték építése kapcsán 2009. december 1–14. között a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai feltárást végeztek a kivitelezési munkákhoz kapcsolódó régészeti szakfelügyelet során azonosított, korábban ismeretlen lelőhelyen (HT-112.), a nyomvonal 14+250 és 14+450 km-szelvényei között, 597 m²-nyi területen.

A változó vastagságú, átlag 80 cm vastag humusztakarró alatt az agyagos, szürke, néhol sárga, homokos altalajon összesen 81 régészeti jelenséget észleltünk, amelyekhez végül 66 objektumot rendeltünk; a 14 árok, 39 gödör és 9 tűzhely kivétel nélkül szarmata kori volt. Az objektumok 3 csoportban sűrűsödtek a területen. A földúttól D-re a mély, kerek, 5–6 m átmérőjű, valószínűleg vízgyűjtő funkciójú vermek domináltak, míg a legdélebbi fekvésű objektumok árkok voltak. Ezek a telep szélét jelölhették, mivel D-i irányba haladva, a lelőhely dombhátjának gerincén, a csőárok lépcsősen megásott falában régészeti jelenségek nyomát már nem lehetett megfigyelni. A földúttól közvetlenül É-ra kerek alakú, öblös vermek, egy-két földbe mélyített, katlanszerű tűzhely és a hozzájuk tartozó hamus előtérgödörök jelentkeztek, míg a feltárási középső részén méhkas alakú vermeket, ill. egymásra ázott, szintén katlanszerű tűzhelyek csoportját bontottuk ki. Utóbbiak szerkezetileg azonos felépítést mutattak: a sekélyen az altalajba mélyedő objektumok tengelye döntően ÉNy–DK-i volt, alakjuk felülnézetben nyolcast formázott, hosszuk átlagosan 80 cm volt. Az ovális előtér a tálszerű, felül katlanszerűen nyitott, kerek tűztér felé lejtett. A tűztér oldala gyengén volt átégve, és alsó részüket minden esetben kormos sáv töltötte ki. Egy csoportjukat már a humuszban érzékeltük, ezeket pozitíva bontottuk.

A feltárási meglepő és talán egyik legfontosabb eredménye a szarmata kori járósint egy 2,8 m hosszúságú részletének megfigyelése volt a földúttól É-ra, a szelvény É-i harmadában. A preparált területet a nyomvonalon kívül, egy 1 m széles rábontás során dokumentáltuk. Ez a szint a mai járósint alatt 30 cm-rel húzódtott. A szántás csak kis mértékben érte a kemény, letaposott területet,

amelybe beletaposva kerámiatörödékek feküdtek. Éppen a csekély mélységben végzett szántás lehet az oka annak, hogy a mai felszínre csupán kevés lelet került, így a nyomvonalon végzett terepbejárás során a telep rejtve maradhatott.

A rábontás mellett közvetlenül, egy kb. 15 m hosszúságú szelvényszakaszon csak 10 cm-rel humusztalaj lejjebb a szarmata járósinthez képest, ezen a szakaszon ugyanis az objektumok igen magasan indulva, lényegében a korabeli járósintből már követhetőek voltak. A jóval az altalaj szintje felett jelentkező telepjelenségek között kézi humusztalajt végeztünk, melynek alkalmával újabb, a fekete humuszban világosbarna foltként elkülönülő objektumok is előkerültek. Mivel az objektumok ezen a 15 m-es szakaszon alig sérültek, lehetőség nyílt azok csaknem teljes feltáráására, szerkezetük pontosabb megfigyelésére. A bontás során kiderült, hogy a gödrök szájrésze nagyon erősen szűkült a korabeli járósint irányába. Több esetben felmerült a homokos talajba ázott vermek agyaggal való kitapasztásának lehetősége, ennek nyomait azonban csak foltokban tudtuk kimutatni. A feltárási során tisztáztuk a lelőhely nyomvonalba eső É-i határát is. Ezt egy kettős árok képezte, amelyen túl már nem kerültek elő objektumok.

A kerámiaanyag egyenletesen szóródott a szelvényben, döntő része az objektumok felső harmadában koncentrált; egy gödörből fibulatörödek is napvilágot látott. A telep előzetesen Kr. u. 3–4. századnak határozható meg.

A leletek a KÖSZ szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozásukat követően a kecskeméti Katona József Múzeumba kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Benedek András, Nagy Norbert, Takács Gábor technikusok.

PÓPITY DÁNIEL

107. Bugac, Gázátemelő (KÖH 69217)

(Bács-Kiskun megye) Sza

A lelőhely Bugac belterületétől K-re, a Bugac–Kiskunfélegyháza műúttól D-re, a műút és a Béke Tsz-hez vezető bekötőút szögletében, a Szentkút-éri-csatorna D-i partján található. A Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai a Horvát Tranzit gázszállító vezeték nyomvonalán 2009. október 12–27. között, összesen 778 m²-en, a terepbejárások során azonosított lelőhely (HT 7. lh.) középső részén, több ütemben végeztek megelőző feltárást.

A nyomvonalon 64 objektum foltját azonosítottuk a humusztalaj és nyelés alkalmával. A 80 stratigráfiai egység között 46 gödör, 22 oszlophely, 10 árok, egy ház és egy tűzhely volt, melyek közül 54 szarmata kori, 26 korhatározó leletanyag hiányában ismeretlen korú. A településobjektumok a feltárással érintett nyomvonalon egyenletesen oszlottak el. A település É-i szélén kerítő- és